

Обични dren – kultura budućnosti

Автор(и): гл. ас. д-р Светослав Малчев, Институт по овощарство в Пловдив; ас. Сашка Савчовска, Институт по овощарство в Пловдив; проф. д-р Аргир Живондов, Институт по овощарство в Пловдив; гл. експерт Светла Пандова

Дата: 14.08.2020 **Брой:** 8/2020

Обични dren (*Cornus mas L.*) pripada rodu Dren (*Cornus L.*) i najpoznatija je vrsta iz porodice drenova (*Cornaceae*). U divljini i u kulturi poznatije je nekoliko sorti i formi:

- prema obliku krošnje – piramidalni dren (*forma pyramidalis* Dipp.) i patuljasti dren (*f. nana* Carr.);
- prema lišću – s jako dlakavim rubom (*f. crispa* Dipp.), sa žutim ili antocijanom obojenim rubom (*f. elegantissima* Nichols), sa žutim lišćem dugo nakon listanja (*f. aurea* Schneid.), s bijelim rubom (*f. argenteo-marginata*);
- prema boji ploda – sa svijetložutim (bijelim) plodovima (*f. alba* (West.) Rehd), sa žutim plodovima (*f. flava* Vest.);

- prema veličini ploda – krupnoplodni (*f. macrocarpa* Dipp) i sitnoplodni dren (*f. microcarpa* Dipp.).

Obični dren raste relativno sporo. Razvija se kao grm uobičajenih dimenzija 3-4 m ili kao stablo visine do 8-10 m. Širina krošnje doseže iste dimenzije, a njezin je oblik najčešće kuglast. Kod mladih stabala kora debela je glatka, tanka, smeđa sa sivom nijansom. Kod 20-30-godišnjih stabala plitko je ispucala, kestenjaste boje, s ljuskama koje periodično otpadaju. Kod starijih stabala tamnosiva je.

Drvo ima ružičasto-žutu i smeđe-crvenu srž – iznimno čvrsto i vrijedno. Jednogodišnji izbojci su kutnati i njihov presjek je trokutast. Na strani izloženoj suncu su crvenkasto-smeđi, a na suprotnoj strani – zelenkasti, s izraženim lenticelama, dlakavi. Listovi su jednostavni, cjeloviti, raspoređeni u nasuprotnim parovima, kopljasti, dlakavi. Listni pupoljci su mali, priljubljeni ili lagano odmaknuti od izbojka, izduženo-stožasti, šiljati, uski, svijetlozeleni. Cvatni pupoljci su veći, kuglasti, s malim vrhom, svijetlo žuto-zeleni, fino dlakavi. Cvjetovi su dvospolni, mali, žuti, skupljeni u cvasti prijelaznog oblika između štita i glavice, najčešće 16-24. Plod je koštunica, sočan, slatko-kiseo, trpak kada nije omekšao, crven ili žut, cilindričnog, kruškolikog, bocičastog, bačvastog i drugih prijelaznih oblika, težine 2-8 g. Peteljka ploda je tanka, izdužena, svijetlozelena. Koštica je iznimno tvrda, ovalnog do vretenastog oblika, gotovo glatka, svijetlosmeđa.

U našoj zemlji, osim nadaleko poznatog i rasprostranjenog običnog drena, poznate su još tri vrste. Druga po popularnosti je crveni dren (*Cornus sanguinea* L.), rasprostranjen po cijeloj zemlji i koji kao korovna vegetacija zadire u obradivo zemljište. Bijeli dren (*Cornus alba* L) je grm upečatljivo obojenih crvenih i žutih grančica, zbog čega se uzgaja kao ukrasna biljka. Cvjetni dren (*Cornus florida* L) je lijepo cvatuća vrsta, uzgajana u Europi kao ukrasna biljka s kasnim cvatnjom.

Obični dren je vrlo vrijedna šumska, voćna, ljekovita, ukrasna, tehnička, medonosna i ritualna biljka. Poznat je prvenstveno kao šumsko voćno stablo ili grm čije plodove čovjek tisućljećima koristi kao izvor bogate vitaminima dodataka prehrani. Plodovi su pogodni za konzumaciju svježi i prerađeni. Dobro zreli plodovi najpogodniji su za konzumaciju 2-3 dana nakon branja, kada počinju omekšavati.

Plodovi drena (drenjine) imaju iznimno bogat kemijski sastav, što određuje njihovu visoku ljekovitu i prehrambenu vrijednost. U našim istraživanjima utvrdili smo da se sadržaj vitamina C u svježim plodovima bugarskih sorti kreće od 70,18 do 82,37 mg na 100 g svježe mase. Nakon četiri dana skladištenja, kako bi postali pogodni za konzumaciju, sadržaj vitamina C smanjuje se za 4-9 mg na 100 g. Sadržaj suhe tvari kreće se od 12,34% kod sorte Shumenski Prodalgovat do 14,37% kod Kazanlashki Krushoviden. Sadržaj ukupnih šećera varira u relativno uskim granicama od 7,10% kod Shumenski Prodalgovat do 7,68% kod Zhalt Hadzhiyski. Kiseline, određene kao jabučna kiselina, kreću se od 2,094% do 2,995% u svježim plodovima i

smanjuju se na 1,880% nakon četiri dana skladištenja. Tanini se kreću od 0,225% do 0,337% i blago se smanjuju četvrtog dana. Drenjine su iznimno bogate antioksidansima, vitaminima, vlaknima i mineralnim solima. Sve one imaju važne funkcije za normalan tijek fizioloških procesa u ljudskom organizmu. Sadržaj kemijskih komponenti u velikoj mjeri je očuvan i u prerađenim plodovima.

I jezgre u košticama ploda također imaju vrlo bogat kemijski sastav. Služe kao sirovina za proizvodnju sapuna i ulja. Potonje ima svježju žutu boju i visok sadržaj linolne, linolenske i oleinske kiseline. Može se koristiti i u kulinarstvu.

Gospodarski značaj običnog drene još uvijek se uglavnom određuje proizvodnjom ploda dobivenih iz šumskih sastojina. Najveći proizvođač je Ukrajina, gdje se na velikim površinama uzgajaju umjetno podignute šumske sastojine i veliki voćnjaci sorti. Proizvodnja drene također se ostvaruje u Moldaviji, Turskoj, Grčkoj, Sjevernoj Makedoniji, Srbiji, Hrvatskoj, Rumunjskoj, Rusiji, Sloveniji, zemljama Bliskog istoka, Italiji, Francuskoj, Španjolskoj, Portugalu, Njemačkoj, SAD-u i drugima. Iz svih regija Kavkaza i Krima, godišnja proizvodnja nekada je iznosila između 30.000 i 40.000 t, a danas se višestruko povećala.

Iz prirodnih staništa u našoj zemlji, u prosječnoj godini uroda, tijekom 1970-ih i 1980-ih godina prošlog stoljeća, prikupljeno je više od 6.000 t drenjina iz regija Blagoevgrad, Kardzhali, Sliven, Stara Zagora, Pazardzhik, Targovishte, Yambol, Montana, Plovdiv, Vidin, Lovech i Dobrich.

Izuzetna čvrstoća drva drene poznata je od davnina. Osim starih oružja i satnih mehanizama, korišteno je za izradu glazbenih instrumenata, dijelova za stare tkalačke stanove, štapova, štakala, kvaka na vratima, alata, čekića, vrtnog alata, drvenih plugova, kotača za kola, ikona i raznih suvenira. Lišće drene koristi se za prerađu i bojanje kože.

Obični dren visoko je cijenjen kao ukrasna biljka. Sa svojim brojnim, lijepim cvatovima i ranim cvatnjom, jedan je od vjesnika proljeća. Sve je više prisutan u krajobraznom dizajnu javnih i privatnih parkovskih prostora. Lako se može koristiti za stvaranje jedinstvenih cvatućih živica raznih profila.

Važna uloga drene kao ljekovite biljke također je prepoznata od davnina. Njegovi plodovi, lišće, kora, koštice, pupoljci i korijenje važan su izvor za dobivanje lijekova. Narodna medicina, kao i suvremena medicina, dobro poznaju mnoge poremećaje u ljudskom organizmu koji se učinkovito liječe proizvodima na bazi drene.

Značaj drene kao medonosne biljke vrlo je važan. Svojom vrlo ranom, obilnom i dugotrajnom cvatnjom pruža jednu od prvih paša za pčelinje zajednice. Podržava pčele nakon iscrpljujuće zime i stvara preduvjete za

polaganje prvog legla za novu sezonu.

Duboka integracija drena u svakodnevni život ljudi dala je imena mnogim naseljima, lokalitetima, ulicama, pa čak i prezimenima. Prihvaćen kao simbol zdravlja, dugovječnosti, plodnosti, uspjeha i svježine, dren je oblikovao stare, ali još uvijek očuvane tradicije u životu našeg naroda. Svi s nestrpljenjem iščekuju da vide svoju sreću iz božićnih i novogodišnjih banica i kruhova, ukrašenih kratkim grančicama drena s pupoljcima, na koje su pričvršćeni mali listići sa srečkama. Ljudi koji poštuju ovu šarenu tradiciju vjeruju da što je drenova survachka bogatije ukrašena, to će nadolazeća godina biti zdravija i plodnija. Survakari su od davnina do danas bili dobrodošli gosti u bugarskom domu, dolazeći da recitiraju poznate narodne stihove "Surva, surva vesela godina....".

Gospodarski značaj običnog drena kao koštičavog voća kontinuirano raste. To je zbog njegove visoke ekološke plastičnosti, otpornosti na sušu i vrlo niske osjetljivosti na bolesti i štetnike. Pogodan je za organsku proizvodnju voća i poznat je po svojoj dugovječnosti. Prilagodljiv je klimatskim promjenama i može se uspješno uzgajati na manje plodnim tlima gdje druge voćne kulture ne uspijevaju dobro. Sve to definira obični dren kao kulturu budućnosti. To dodatno potkrepljuje dostupnost raznolikosti prirodnih krupnoplodnih sorti i formi, kao i intenzivirano ciljano oplemenjivanje novih sorti tijekom posljednja dva desetljeća. Vodeća zemlja u tom pogledu je Ukrajina, gdje je razvijeno više od 50 novih krupnoplodnih sorti drena.

Kao uzgajana voćna biljka u našoj zemlji, obični dren predstavljen je ne baš velikom raznolikošću lokalnih sorti i krupnoplodnih formi. Uzgaja se uglavnom u kućnim voćnjacima od strane amaterskih voćara. Još uvijek je malo

zastupljen u specijaliziranim nasadima, ali postoji sve veći interes u tom smjeru, potaknut potencijalom drena za visoke i redovite prinose.
